

УДК 811.133.1:81'373.611

Стаття надійшла до редакції [Article received /

Статья поступила в редакцию] – 13.08.2019 р.

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism / Проверено на плагиат] – 17.08.2019 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text / Оригинальность текста] – 97.53 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2019.36.10>

ТЕРМІНОЛОГІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВІСТИЧНА СИНЕРГЕТИКА

Ольга Василівна Косович (м. Тернопіль, Україна)

olgak2270@gmail.com

доктор філологічних наук, доцент
завідувач кафедри (професор) романо-германської філології
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
(Міністерство освіти і науки України),
м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2

У статті на основі концепції лінгвістичної синергетики Р.Г. Піотровського розглядається проблеми метамови французької лінгвістики, питання лінгвістичної термінології. Представлено аналіз стану метамови французької лінгвістики, яка представляє собою діахронічне сплетіння численних шкіл і напрямків, авторських теорій і концепцій; розглянуто відмінні риси французької лінгвістичної термінології.

Ключові слова: *метамова, французька лінгвістика, лінгвістична термінологія, синергетика, метамовлення, метадіалект.*

TERMINOLOGY OF FRENCH LINGUISTICS AND LINGUISTIC SYNERGETICS

Olga V. Kosovych (Ternopil, Ukraine)

olgak2270@gmail.com

Doctor of Philology, associate professor, chair of Romance-Germanic Philology
department

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ministry of Education and Science of Ukraine),
2 Maksyma Kryvonosa Str., Ternopil, Ukraine, 46001

In the article on the base of the linguistic synergetics concept of G. G. Piotrovsky the problems of French linguistics metalanguage, issues of linguistic terminology are examined. The author emphasizes that the metalanguage of linguistics is a complex phenomenon, which, on the one hand, there are the system relations between terms, on the other one there are general academic vocabulary, words and phrases that are used when describing various aspects of linguistic research. Terminology of linguistics requires a special effort in the studying, because the object-language and metalanguage coincide in terms of expression, that is, have the same substance. The article presents the analysis of the metalanguage state of French linguistics, which is a diachronic interweaving of numerous schools and directions, author's theories and concepts; the distinctive features of the French linguistic terminology are examined. It is noted that in the semiotic aspect the French linguistic terminology is characterized by the following properties: French linguistic term is a simple or complex sign that in the framework of French linguistics embodies a linguistic concept in its meaning. Terminological field of French linguistics meets the semantic space that is a counterpart of the French linguistics as a special subject area and includes the totality of semantic fields of general linguistic, grammatical, phonetic, phonological and lexicological terms.

Key words: meta-language, French linguistics, linguistic terminology, synergy, meta-dialect.

ТЕРМИНОЛОГИЯ ФРАНЦУЗСКОЙ ЛИНГВИСТИКИ И ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ СИНЕРГЕТИКА

Ольга Васильевна Косович (г. Тернополь, Украина)
olgak2270@gmail.com

доктор филологических наук, доцент
заведующая кафедрой романо-германской филологии
Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира
Гнатюка
(Министерство образования и науки Украины),
г. Тернополь, ул. Максима Кривоноса, 2

В статье на основе концепции лингвистической синергетики Г. Г. Пиотровского рассматриваются проблемы метаязыка французской лингвистики, вопросы лингвистической терминологии. Представлен анализ состояния метаязыка французской лингвистики, являющейся диахроническим сплетением многочисленных школ и направлений, авторских теорий и концепций; рассмотрены отличительные черты французской лингвистической терминологии.

Ключевые слова: метаязык, французская лингвистика, лингвистическая терминология, синергетика, метаречь, метадialekt.

Питання лінгвістичної термінології постійно займали і продовжують займати надзвичайно важливе місце в наукових дослідженнях, що обумовлено методологічною значущістю термінів в будь-якій науковій області. Лінгвістична термінологія, яка, будучи складовою частиною метамови лінгвістики, представляє особливий інтерес для дослідження проблем, пов'язаних з пошуком внутрішніх структурно-семіотичних і синергетичних параметрів, які можуть бути покладені в основу розробки нової багатофакторної класифікації мов. У цій ситуації концепція лінгвістичної синергетики Р. Г. Піотровського якнайкраще розставила акценти в сучасній лінгвістичній проблематиці і дозволила намітити нові шляхи виявлення дії прихованих від прямого спостереження синергетичних механізмів, опису дії цих механізмів з використанням конкретних технологій їх дослідження [10].

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Актуальные вопросы когнитивной лингвистики])
Термінологія французької лінгвістики та лінгвістична синергетика (Українською) [Терминология
французской лингвистики и лингвистическая синергетика (На укр. яз.)]

© Косович О. В. [Косович О. В.] olgak2270@gmail.com

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Питання про метамову мовознавства як і раніше є актуальним і не перестає привертати увагу лінгвістів упродовж останніх декількох десятиліть. Метамова мовознавства є складним явищем, в основі якого, з одного боку, лежать системні відносини між термінами, з іншого – загальнонаукова лексика, саме слова і словосполучення, які використовуються при описі різних аспектів мовознавчого дослідження. Термінологія лінгвістики потребує особливих зусиль у вивченні, оскільки об'єкт-мова й метамова збігаються у плані вираження, тобто зовні є однією і тією ж мовою, мають одну і ту ж субстанцію.

Таким чином, при вивченні природної мови лінгвісти користуються нею ж для того, щоб розповісти про предмет свого дослідження.

Термінологія лінгвістики містить у своєму складі: 1) саме терміни, слова, які або взагалі не використовуються у мові-об'єкті, або в процесах запозичення з мови-об'єкта, отримують особливе значення; 2) поєднання слів та їх еквівалентів, що веде до створення складених термінів, які входять до складу термінології лінгвістики на однакових правах з цільнооформленими одиницями.

Метамова як засіб наукового спілкування використовується і реально існує у відповідному «метамовленні», яка є різновидом мови в процесі спілкування вчених-лінгвістів. Таким чином, метамова через метамовлення відображає в собі властиві окремим ученим-лінгвістам індивідуальні концепції, які прийнято називати «діалектами» й «ідіолектами». Вираз «діалекти» метамови для позначення її різновидів набуло поширення завдяки роботам з «машинної мови» («machine language»). Про це свого часу писала ще О. С. Ахманова, яка абсолютно справедливо помітила, що систематизація основних понять метамови лінгвістики повинна починатися саме з інвентаризації різноманітних термінологічних одиниць, що існують в її «діалектах» і «ідіолектах» [2].

В цілому для метамови мовознавства характерні розмежування окремих «метадіалектів», що відображають різні лінгвістичні напрямки й школи, і досить часта зміна одного «метадіалекта» іншим, що відбувається в лінгвістиці при переході від однієї наукової парадигми до іншої. Такого

(Current issues in cognitive linguistics)

Terminology of French linguistics and linguistic synergetics (in Ukrainian) [Terminologija francuz'koi' lingvistyky ta lingvistychna synergetyka]© Kosovych O. V. [Kosovych O. V.] olgak2270@gmail.com

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

роду процеси, природно, ускладнюють дослідження природи метамови лінгвістики і викликають певні труднощі при визначенні його універсальних рис. Той факт, що метамова мовознавства має специфічний характер, був помічений Ж. Рей-Дебов, яка вказує у своєму фундаментальному дослідженні, присвяченому «метамові лексикографії», що метамова мовознавства знаходиться в безпосередній залежності від тієї мови, яку вона описує [22, с. 8]. Ця залежність призводить до висновку про те, що в кількісному плані число метамов відповідає числу описуваних ними природних мов. Якщо взяти до уваги, що кожна окрема лінгвістична теорія має свою власну метамову, відповідно зростає загальне число метамов, або метадіалектів, в складі метамови мовознавства в цілому.

У своїх дослідженнях представники окремих напрямків і шкіл в лінгвістиці спираються на певну методологію, яка становить загальну базу лінгвістичних досліджень. В даному випадку методологічна позиція дослідників накладає відповідний відбиток на метамову. Зв'язок методології і метамови мовознавства простежується в роботах М.Б. Гвішіані. Тому при дослідженні метамови мовознавства методологічний фактор повинен враховуватися в першу чергу [6]. У дослідженні М.Б. Гвішіані визначаються не тільки онтологічні характеристики метамови мовознавства, що представляють собою прояви тісного зв'язку метамови з мовою-об'єктом, а й обґрунтовується необхідність вивчення метамови у відповідному метамовленнєвому контексті. В результаті свого дослідження Н.Б. Гвішіані робить висновок про те, що метамова в загальному і цілому характеризує світогляд суб'єкта, що використовує її, тобто систему його уявлень про навколишній світ. Цей висновок дає підстави стверджувати, що метамова має похідний, несамостійний характер стосовно концептуальних і методологічних основ того чи іншого напрямку дослідження.

Звернемося до аналізу стану метамови французької лінгвістики, яка представляє собою діяхронічне сплетіння численних шкіл і напрямків, авторських теорій і концепцій. Кожний новий напрям, кожна школа у французькому мовознавстві характеризуються своїм особливим «метадіалектом», які в сукупності утворюють метамову французької

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

лінгвістики. Беручи до уваги той факт, що в мовознавстві розрізняються такі його основні розділи, як фонетика, граматики, лексикологія, можна говорити про існування відповідних метамов: метамови фонетики, метамови граматики, метамови лексикології. У центрі кожної метамови знаходиться специфічна термінологія, яка відображає основні поняття відповідних розділів мовознавства.

У предметній області французької лінгвістики спостерігається безліч напрямків і течій, кожен з яких відрізняється перш за все своєю специфічною термінологією. У різних лінгвістичних теоріях даються нерідко різні класифікації, визначення, викладаються різні пояснення лінгвістичних закономірностей, нерідко одне й те саме явище отримує різні термінологічні позначення. Кожний новий напрям, кожна школа відрізняється своїм метадіалектом. Авторська метамова характеризує теорію психосистематики, психологічний напрям в граматиці французької мови, який супроводжують семантичний і асемантичний структуралізм, а також функціональний аспект у мові.

У вітчизняній романістиці роботи французьких лінгвістів є добре відомими і отримали широке відображення в наукових працях. Так, в серії «Мовознавці світу» була видана книга Еміля Бенвеніста «Загальна лінгвістика» під редакцією Ю.С. Степанова з його вступною статтею і коментарями [3].

У 1988 році з'явилася книга Л. Теньєра «Основи структурного синтаксису» з вступною статтею В. Г. Гака і його загальною редакцією [16]. Нарешті, в 1992 році з'явилося перше видання наукових праць Гюстава Гійома «Принципи теоретичної лінгвістики». Загальна редакція книги, а також післямова і коментарі були підготовлені проф. Л. М. Скреліною; переклад з французької здійснений П. О. Скреліним. Друге видання цієї книги вийшло в 2004 році [5]. Лінгвістична концепція Г. Гійома набула широкого поширення в наукових колах, перш за все в працях Л. М. Скреліної та її послідовників [13; 14; 15].

Філософія лінгвістики Г. Гійома привернула також увагу відомого вченого в області романської філології Є. А. Реферовської, яка присвятила

(Current issues in cognitive linguistics)

Terminology of French linguistics and linguistic synergetics (in Ukrainian) [Terminologija francuz'koi' lingvistyky ta lingvistychna synergetyka]© Kosovych O. V. [Kosovych O. V.] olgak2270@gmail.com

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

йому спеціальний курс лекцій з мовознавства. Є. А. Реферовська внесла істотний внесок в розвиток французької лінгвістики: її роботи з граматики французької мови давно стали класичними для дослідників [11; 12]. Значну наукову спадщину в області романської філології залишив нам В. Г. Гак. У своїх працях він розглядає проблеми зіставно-типологічного вивчення мов. Ним розроблена типологія і методологія порівняльних досліджень, контрастивний опис різних аспектів мови, в тому числі прагматики та стилістики. Великий його внесок у вивчення теоретичної граматики французької мови [4]. Сучасні напрямки і школи французької лінгвістики розглядаються Г. М. Костюшкіною, яка досліджує основні школи функціональної лінгвістики, структурний синтаксис Л. Теньєр, формальні граматики, психологічний структуралізм, а також проблеми теорії висловлювання, включаючи теорію мовних актів, і аналіз основних способів організації дискурсу [9]. Необхідно відзначити також широке коло наукових інтересів у сфері романського мовознавства В. І. Томашпольського. Його праці з проблем романської філології, порівняльно-історичного, порівняльного і типологічного мовознавства, у фокусі ко і аналізу основних способів організації дискурсу. Його праці з проблем романської філології, порівняльно-історичного, порівняльного і типологічного мовознавства, в фокусі яких знаходиться французька мова, відрізняються глибоким і всебічним підходом до досліджуваного матеріалу, об'єктивним аналізом лінгвістичних трансформацій і утворень [17; 18].

Сформована у французькій лінгвістиці наукова картина мимоволі спонукає звернутися до дослідження французької лінгвістичної термінології з метою її систематизації, класифікації та вивчення її інформаційно-семіотичної і синергетичної природи. Ефективне дослідження французької лінгвістичної термінології представляється можливим на базі інформаційно-семіотичної й синергетичної теорії, яка виявляє особливості термінології як знакової системи, визначає характеристики лінгвістичних термінів-знаків в змістовному і функціональному планах з урахуванням синергетичних механізмів, які

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

відбуваються в процесі еволюції і становлення метамови французької лінгвістики.

Звертаючись до аналізу метамови французької лінгвістики, виявляємо, насамперед, проблему надмірного використання термінів-дублетів, з одного боку, і термінів-варіантів, з іншого боку. На необгрунтований характер введення термінів-дублетів у французькому мовознавстві справедливо вказує Жорж Мунен. Так в області французької фонетики лінгвісти ніяк не можуть домовитися про те, який із двох термінів – *marginal* або *suprasegmental* є кращим при характеристиці інтонації. При цьому явною перевагою в даному випадку починає користуватися термін *périphéral*, який є поганий калькою з англійської мови. Крім того на зміну досить ясній та зрозумілій парі лінгвістичних термінів *locuteur* – *auditeur* прийшла спочатку пара термінів: *émetteur* – *récepteur*, які потім були замінені послідовно на пари термінів: *encodeur* – *décodeur* та *destinateur* – *destinataire* [21].

В ході дослідження семантики французької граматичної термінології було помічено, що традиційний термін *morphème* (морфема) у функціональній лінгвістиці А. Мартіне замінюється альтернативним терміном *monème* (монема). В першу чергу терміну *monème* протиставляється антонім *lexème* (лексема). Потім вказуються його гіпоніми, як-то: *monème lexical* (лексична монема) і його антонім *monème grammatical* (граматична монема), *monème autonome* (автономна монема) і його антонім *monème dépendant* (залежна монема), *monème discontinu* (переривчаста монема), *monème fonctionnel* (функціональна монема) і його синонім *monème grammatical* (граматична монема), *monème prédictif* (предикативна монема) [20].

У французькій граматиці спостерігається також тенденція до дублетності серед таких термінів, як *affixe flexionnel* (словозмінний афікс), який пов'язаний відносинами «синонімії» з термінами *désinence*, *terminaison* (закінчення), *flexion* (флексія), а ці останні, в свою чергу, утворюють свої гіпер-гіпонімічні ланцюжки: *désinence*: *désinence casuelle* (відмінкове закінчення), *désinence personnelle* (особове закінчення), *désinence verbale*

(Current issues in cognitive linguistics)

Terminology of French linguistics and linguistic synergetics (in Ukrainian) [Terminologija francuz'koj' lingvistyky ta lingvistychna synergetyka]© Kosovych O. V. [Kosovych O. V.] olgak2270@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

(дієслівне закінчення); *terminaison: terminaison personnelle* (особове закінчення); *flexion: flexion casuelle* (відмінкова флексія), *flexion thématique* (тематична флексія), *flexion zéro* (нульова флексія).

Відношення синонімії пов'язує також термін *nom* (іменник) з терміном *substantif*. Наявність двох різних термінів, що позначають одне і те ж поняття, можна пояснити наступним чином. Як відомо, ще в граматиці Пор-Рояля проводилося чітке розмежування між словами, що позначають «субстанцію» («substance»), і словами, які позначають «способи існування субстанції» – «акциденції». Відповідно виділялися іменники (*noms substantifs*) і прикметники (*noms adjectifs*) [1, с. 93-94]. Згодом складні терміни скоротилися: *nom substantif* > *substantif*; *nom adjectif* > *adjectif*, і стали вживатися самостійно як іменники: результат транспозиції прикметника в іменник, що отримало назву «субстантивациї».

Іншою відмінною рисою французької лінгвістичної термінології, яка вносить свій вклад в проблему лексичної надмірності метамови французької лінгвістики, є її варіантність. Лінгвістичні терміни, які мають властивість варіантності, характеризуються тотожністю значення у всіх випадках свого вживання в мові, про що свідчить можливість їх взаємозаміни незалежно від контексту. У метамові французької лінгвістики спостерігаються такі види варіантності термінів: 1) орфографічна варіантність, коли лінгвістичні терміни розрізняються за своїм написанням: *point-virgule/point et virgule* – крапка з комою; *contrepét(terie) nf* – акрофонічна перестановка (*maire de Paris* > *père de Marie*; *les amas de patentes* > *les appas de ma tante*); 2) фонетико-орфографічна варіантність, коли лінгвістичні терміни розрізняються як за написанням, так і за вимовою. В даному випадку спостерігаються два різновиди цього явища: а) фонетико-орфографічні варіанти, що розрізняються наявністю у одного з них додаткового звуку і букви: *prothétique/prosthétique adj.* – протетичний (про звук); б) фонетико-орфографічні варіанти з взаємозамінними (варійованими) звуками і буквами: *taxinomie/taxonomie* – таксономія (вчення про класифікацію супідрядних явищ, елементів, категорій); *zeugme/zeugma* – зевгма (синтаксична фігура); 3) позиційна варіантність, за якої лінгвістичні

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

терміни розрізняються за місцем знаходження відносно один одного в складі складного терміна: *mot-signe/signe-mot* – слово-знак;

4) квантитативна варіантність спостерігається у складених лінгвістичних термінах, які в мові вживаються в неповному складі, оскільки один з компонентів складеного терміна має факультативний характер; залежно від позиції факультативного компонента складеного терміна розрізняють такі види квантитативних варіантів: а) квантитативні варіанти з факультативним компонентом в постпозиції щодо головного елементу термінологічного словосполучення: в кінцевому положенні: *arbitraire (du signe linguistique)* – довільність, довільний характер (лінгвістичного/мовного знака); в серединному положенні (щодо початку і кінця словосполучення): *méthode d'analyse transformationnelle* > *méthode transformationnelle* – метод трансформаційного аналізу > трансформаційний метод; б) квантитативні варіанти, в яких опускається головний компонент термінологічного словосполучення з транспозицією другого члена, який стає основним; це словосполучення на кшталт N + A, які стягуються в субстантивованій прикметник: *affixe augmentatif* > *augmentatif* nm – збільшувальний афікс; *conjonction copulative* > *copulative* nf – з'єднувальний/копулятивний сполучник; *degré comparatif* > *comparatif* nm – порівняльна ступінь; 5) морфологічна варіантність характеризується: а) розходженням афіксальних морфем: іменники: *adjectivation/adjectivisation* nf – ад'єктивація, ад'єктивізація, ад'єктивування; *behaviorisme / behaviourisme* nm – біхейвіоризм (в лінгвістиці); прикметники: *atemporel/intemporel* – позачасовий (про дієслівний час); *comparé, -e/comparatif, -ve* – порівняльний, компаративний (що відноситься до порівняльно-зіставного вивчення): *grammaire comparée/grammaire comparative; conjonctif, -ve/conjonctionnel, -le* – сполучниковий (що виступає у функції/значенні сполучника); дієслова: *adjectiver/adjectiviser* – ад'єктувати/ад'єктивізувати; дієприкметник: *adjectif/adjectivé* – ад'єктивований; б) різними граматичними способами вираження другого визначального члена складеного терміна, зокрема прикметником і іменником того ж кореня з

(Current issues in cognitive linguistics)

Terminology of French linguistics and linguistic synergetics (in Ukrainian) [Terminologija francuz'koi' lingvistyky ta lingvistychna synergetyka]

© Kosovych O. V. [Kosovych O. V.] olgak2270@gmail.com

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

прийменником, що передус, *à* або *de*: *adjectif relationnel* > *adjectif de relation* – відносний прикметник; *langue casuelle* > *langue à cas* – флективна мова.

Усі розглянуті варіанти здатні замінювати один одного в лінгвістичних контекстах, оскільки вони мають ідентичні значення і співвідносяться з одним і тим самим денотатом.

В аспекті синергетики зміни, що відбуваються в метамові французької лінгвістики свідчать про те, що лінгвістична термінологія є системою, що розвивається, і, яка може перебувати в стані стійкості або опинитися в нестійкому стані. Такого роду системи можуть зазнавати так званої дезінгресії, тобто повної деформації або руйнування. Дезінгресія системи є наслідком зовнішнього впливу на неї, тобто флуктуацій, які підводять цю систему до деякої критичної точки або до району біфуркації, в зоні якої поведінка системи стає особливо нестійкою. Під впливом флуктуацій, що ведуть до нерівноважного або хаотичного стану, будь-яка система може або зруйнуватися, або, в кращому випадку, стрибкоподібно змінити свій стан і перетворитися в нову систему, що має інший системний порядок – дисипативну структуру. У цьому випадку спостерігаються нове самовпорядкування і нові механізми самоорганізації [10, с. 10-11].

Таким чином, спостережувані нами в метамові французької лінгвістики терміни-дублети, а також терміни-варіанти являють собою в аспекті лінгвістичної синергетики свого роду флуктуації, які вносять в систему лінгвістичної термінології якийсь безлад і створюють нерівноважний стан у вигляді лексичної надмірності. Ця проблема в системі лінгвістичної термінології вимагає свого вирішення. В цьому напрямку може бути шлях раціоналізації «термінів-системи», коли встановлюються чіткі, строгі дефініції для термінів-дублетів з метою їх строгого розмежування. Достовірність розмежування термінів-дублетів перевіряється шляхом ретельного аналізу їх використання в різних наукових контекстах, тобто в метамові. Таким шляхом у вітчизняному мовознавстві пройшло розмежування термінів «слово» і «ім'я», «значення» і «сенси», «розуміння» і «інтерпретація», «мова» і «дискурс» [19].

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

Необхідно відзначити також, що результати аналізу процесу семантичного термінотворення не завжди переконували вчених, тому проблема вичерпного опису метамови мовознавства і наведення в ньому належного системного порядку не перестає хвилювати лінгвістів досі. Відповідно тривають пошуки нових форм опису метамови мовознавства, його основної складової – лінгвістичної термінології. Про це свідчать численні критичні огляди словників лінгвістичної термінології в сучасній лексикографії, а також новий підхід до дослідження метамови лінгвістики з урахуванням інформаційно-семіотичної і синергетичної природи лінгвістичних термінів, що розробляється в даний час в області тезаурусної лексикографії [7; 8].

У семіотичному аспекті французька лінгвістична термінологія характеризується наступними властивостями: французький лінгвістичний термін є елементарним або ускладненим знаком, який в межах французької лінгвістики втілює в своєму значенні певне лінгвістичне поняття. Французький лінгвістичний термін є елементарною семіотичною одиницею, що входить до складу французької лінгвістичної терміносистеми. Основною ознакою французького лінгвістичного терміна є включення його десигната в термінополе французької лінгвістики. Термінополе французької лінгвістики відповідає семантичному простору, що представляє собою аналог французької лінгвістики як особливої предметної області і включає сукупність семантичних областей загальнолінгвістичних, граматичних, фонетико-фонологічних і лексикологічних термінів. Семантичні області французьких лінгвістичних термінів діляться на семантичні поля, кожне з яких відображає семантику окремого терміна і його семантичну цінність. Семантична цінність французького лінгвістичного терміна є «пучком» семантичних відносин, які об'єднують лінгвістичні терміни в єдину терміносистему і утворюють структуру лінгвістичного тезауруса у вигляді деревної семантичної мережі.

У лінгвістичному аспекті адекватне дослідження інформаційно-семіотичної і лінгвосинергетичної природи французької лінгвістичної

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНИТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

термінології вимагає побудови тезаурусної моделі французької лінгвістики, що є темою для подальших наукових пошуків.

Література

1. Арно, А., Лансло, Кл. *Грамматика общая и рациональная Пор-Рояля* (Москва, Прогресс, 1998): 93-94.
2. Ахманова, О. С. «К вопросу об основных понятиях метаязыка лингвистики.» *Вопросы языкознания*, № 5. (1964): 115-121.
3. Бенвенист, Э. *Общая лингвистика* (Москва, Прогресс, 1974), 448.
4. Гак, В.Г. *Теоретическая грамматика французского языка* (Москва, Добросвет, 2000), 832.
5. Гийом, Г. *Принципы теоретической лингвистики* (Москва, Прогресс, 1992), 224.
6. Гвишиани, М. Б. *Язык научного общения (вопросы методологии): монография.* (Москва, Высшая школа, 1986), 280.
7. Горбунов, Ю. И. «Тезаурусное моделирование французской грамматической терминологии.» Автореф. дис. д-ра филолог. наук. (Санкт-Петербург, РГПУ им. А. И. Герцена, 2004), 28.
8. Горбунов, Ю. И. Тезаурусное моделирование метаязыка французской фонетики и фонологии.» *Научное мнение*, № 9, (2012): 46-52.
9. Костюшкина, Г. М. *Современные направления во французской лингвистике* (Москва, Либроком, 2009), 304.
10. Пиотровский, Р. Г. *Лингвистическая синергетика: исходные положения, первые результаты, перспективы* (Санкт-Петербург, филологический факультет СПбГУ, 2006): 10-11.
11. Реферовская, Е. А. *Философия языка и грамматические теории во Франции: Из истории лингвистики* (Санкт-Петербург, Изд-во «Петербург-XXI век», 1996), 176.
12. Реферовская, Е. А. *Философия лингвистики Гюстава Гийома: Курс лекций по языкознанию* (Санкт-Петербург, Академический проект, 1997), 126.
13. Скрелина, Л. М. «Гюстав Гийом (1883-1960) и современная лингвистика.» *Время и пространство в языковом представлении (К 120-летию со*

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

дня рождения Гюстава Гийома): Тезисы докладов междунар. научно-практич. конф. 23-24 октября 2003 г. (Вологда, Изд-во «Русь», 2003): 3-5.

14. Скредина, Л. М. *История французского языка* (Москва, Высшая школа, 2001), 463.

15. Скредина, Л. М. *Теоретическая грамматика французского языка* (Санкт-Петербург, Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2012), 386.

16. Теньер, Л. *Основы структурного синтаксиса* (Москва, Прогресс, 1988), 653.

17. Томашпольский, В. И. *Романское языкознание. В 2 ч. Часть 1* (Москва, Издательство Юрайт, 2018), 267.

18. Томашпольский, В. И. *Романское языкознание. В 2 ч. Часть 2* (Москва, Издательство Юрайт, 2018), 314.

19. Чернейко, Л. О. «Металингвистика: хаос и порядок.» *Вестник Московского университета*, Серия 9. Филология, № 5 (2001): 39-52.

20. Martinet, A. *Eléments de linguistique générale* (Paris, Armand Colin, 1970), 224.

21. Mounin, G. *Dictionnaire de linguistique* (Paris, Presses Universitaires de France, 2004), XI.

22. Rey-Debove, J. *Le métalangage: étude linguistique du discours sur le langage* (Paris, Armand Colin; Masson, 1997), 8.

References

1. Arno, A., Lanslo, Kl. *Grammatika obshhaja i racional'naja Por-Royalja* (Moskva, Progress, 1998): 93-94.

2. Ahmanova, O. S. «K voprosu ob osnovnyh ponjatijah metajazyka lingvistiki.» *Voprosy jazykoznanija*, № 5. (1964): 115-121.

3. Benvenist, E. *Obshhaja lingvistika* (Moskva, Progress, 1974), 448.

4. Gak, V. G. *Teoreticheskaja grammatika francuzskogo jazyka* (Moskva, Dobrosvet, 2000), 832.

5. Gijom, G. *Principy teoreticheskoy lingvistiki* (Moskva, Progress, 1992), 224.

6. Gvishiani, M. B. *Jazyk nauchnogo obshhenija (voprosy metodologii): monografija* (Moskva, Vysshaja shkola, 1986), 280.

(Current issues in cognitive linguistics)

Terminology of French linguistics and linguistic synergetics (in Ukrainian) [Terminologija francuz'koi' lingvistiky ta lingvistychna synergetyka]

© Kosovych O. V. [Kosovych O. V.] olgak2270@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

7. Gorbunov, Ju. I. «Tezaurusnoe modelirovanie francuzskoj grammaticeskoy terminologii.» *Avtoref. dis. d-ra filolog. nauk* (Sankt-Peterburg, RGPU im. A. I. Gercena, 2004), 28.

8. Gorbunov, Ju. I. Tezaurusnoe modelirovanie metajazyka francuzskoj fonetiki i fonologii.» *Nauchnoe mnenie*, № 9, (2012): 46-52.

9. Kostjushkina, G. M. *Sovremennye napravlenija vo francuzskoj lingvistike* (Moskva, Librokom, 2009), 304.

10. Piotrovskij, R. G. *Lingvisticheskaja sinergetika: ishodnye položenija, pervye rezul'taty, perspektivy* (Sankt-Peterburg, filologicheskij fakul'tet SPbGU, 2006): 10-11.

11. Referovskaja, E. A. *Filosofija jazyka i grammaticeskie teorii vo Francii: Iz istorii lingvistiki* (Sankt-Peterburg, Izd-vo «Peterburg-XXI vek», 1996), 176.

12. Referovskaja, E. A. *Filosofija lingvistiki Gjustava Gijoma: Kurs lekcij po jazykoznaniju* (Sankt-Peterburg, Akademicheskij proekt, 1997), 126.

13. Skrelina, L. M. «Gjustav Gijom (1883-1960) i sovremennaja lingvistika.» *Vremja i prostranstvo v jazykovom predstavlenii (K 120-letiju so dnja rozhdenija Gjustava Gijoma): Tezisy dokladov mezhdunar. nauchno-praktich. konf. 23-24 oktjabrja 2003 g.* (Vologda, Izd-vo «Rus'»), 2003): 3-5.

14. Skrelina, L. M. *Istorija francuzskogo jazyka* (Moskva, Vysshaja shkola, 2001), 463.

15. Skrelina, L. M. *Teoreticheskaja grammatika francuzskogo jazyka* (Sankt-Peterburg, Izd-vo RGPU im. A. I. Gercena, 2012), 386.

16. Ten'er, L. *Osnovy strukturnogo sintaksisa* (Moskva, Progress, 1988), 653.

17. Tomashpol'skij, V. I. *Romanskoe jazykoznanie. V 2 ch. Chast' 1* (Moskva, Izdatel'stvo Jurajt, 2018), 267.

18. Tomashpol'skij, V. I. *Romanskoe jazykoznanie. V 2 ch. Chast' 2* (Moskva, Izdatel'stvo Jurajt, 2018), 314.

19. Chernejko, L. O. «Metalingvistika: haos i porjadok.» *Vestnik Moskovskogo universiteta*, Serija 9. Filologija, № 5 (2001): 39-52.

20. Martinet, A. *Eléments de linguistique générale* (Paris, Armand Colin, 1970), 224.

21. Mounin, G. *Dictionnaire de linguistique* (Paris, Presses Universitaires de France, 2004), XI.

22. Rey-Debove, J. *Le métalangage: étude linguistique du discours sur le langage* (Paris, Armand Colin; Masson, 1997), 8.

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Актуальные вопросы когнитивной лингвистики])
Термінологія французької лінгвістики та лінгвістична синергетика (Українською) [Терминология
французской лингвистики и лингвистическая синергетика (На укр. яз.)]

© Косович О. В. [Косович О. В.] olgak2270@gmail.com